

LUONTOSELVITYS PALTAMON MELALAHDEN JA
KOIKERONLAHDEN ALUEILLA

2020

Ympäristöpalvelut
Latvasilmu osk
Kestävän kehityksen tuottajat

Sisältö

1	Tehtävän tausta, sisältö ja selvitysalue	2
2	Menetelmät	3
2.1	Vesikasvillisuuden pääpiirteet ja lajisto	3
2.2	Viitasammakko	3
2.3	Vesiympäristön direktiivisudenkorennot	3
2.4	Linnusto	4
2.4.1	Levähtäjälinnusto	4
2.4.2	Vesi- ja rantalinnuston pesimälinnut	5
2.5	Uhanalaisuusluokitus ja arvotus	5
3	Tulokset	5
3.1	Luontotyypit ja kasvillisuus	5
3.2	Viitasammakko	10
3.1	Vesiympäristön direktiivisudenkorennot	13
3.2	Linnusto	14
3.2.1	Levähtäjälajisto	14
3.2.2	Vesi- ja rantalinnuston pesimälinnut	17
4	Johtopäätökset	20

Työn tilaaja: Tuuli Mäkinen, ProAgria Itä-Suomi ry/Itä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset

Selvityksen laatija: Marjo Pihlaja, Latvasilmu osk, Ympäristöpalvelut

Kuvat: Marjo Pihlaja ja © Matti Sissonen

Pohjakarttojen © MML 2020

Raportin päiväys: 2.10.2020

Yhteystiedot:

marjo.pihlaja@latvasilmu.fi

044 704 6213

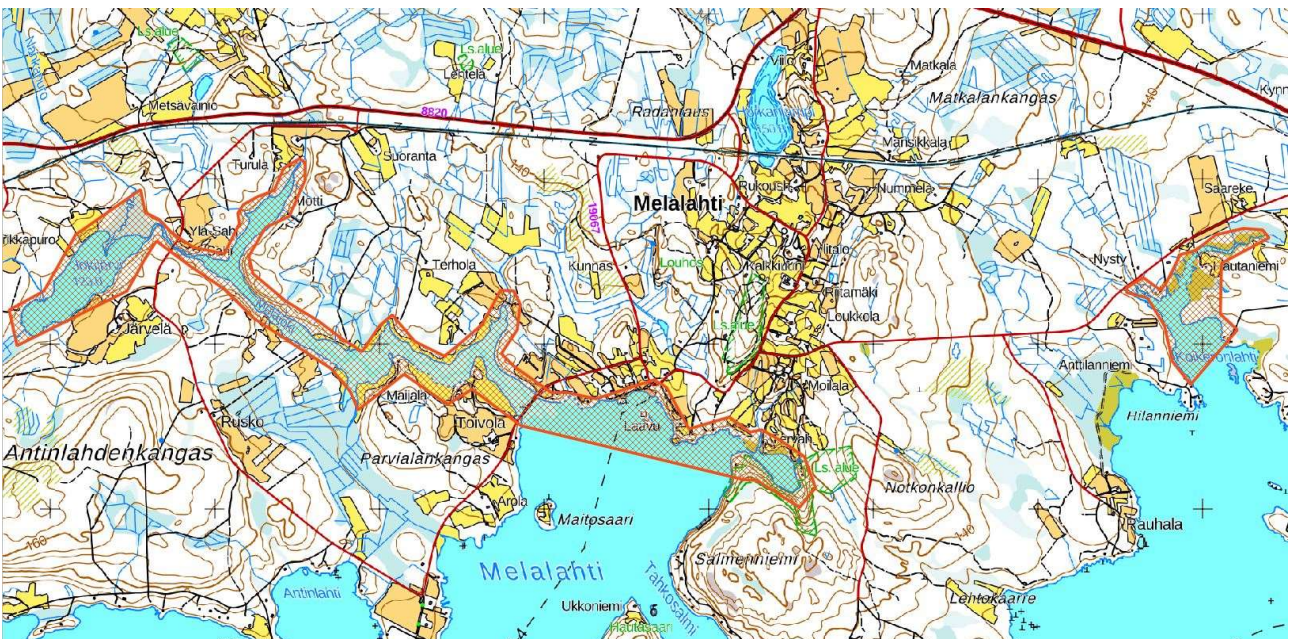
ymparisto.latvasilmu.fi

Y-tunnus: 2772722-6

Kansikuvassa uivelo koiras ja naaras kuvattuna Melajoella levähtäjäselvityskäynnillä

1 Tehtävän tausta, sisältö ja selvitysalue

Paltamon Melalahden kylä ympäristöineen on valtakunnallisesti arvokas perinnemaisema, jossa rannat ja vesi ovat olennaisessa asemassa. Aiemmat maisemanhoidon suunnitelmat ja toimenpiteet alueella ovat painottuneet kuivan maan perinnebiotooppien hoitoon. Alueen rantojen kunnostustoimenpiteiden suunnittelua ja toteutusta varten tarvitaan lisää tietoa alueen rantojen ja vesien luontoarvoista. Oulujärvi LEADER rahoittaa Melalahden alueen vesistökuunnostusselvityshanketta, jota hallinnoi ProAgria Itä-Suomi ry / Itä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset. Hankkeen aikana toteutetaan tarvittavat lajistokartoitukset ja laaditaan vesistökuunnostusselvitys tulevien kunnostustoimenpiteiden mahdollistamiseksi. Tässä työssä on toteutettu lajisto- ja kasvillisuus selvitykset Melalahden ja Koikeronlahden alueilla kesän 2020 aikana. Tehdyissä selvityksissä kartoitettiin vesi- ja rantalinnustoa, viitasammakoiden elinalueet, Direktiivin liitteen Iva sudenkorentolajien (erityisesti lumme- ja sirolampikorennot) esiintyminen sekä kasvillisuusvyöhykkeet vesialueilla ja rantaviivassa.

Kuva 1. Tässä luontoselvityksessä kartoitettiin lajiston ja kasvillisuuden osalta oranssin rasteroinnin mukaiset vesialueet sekä vesitse että rannoilta käsin tarkkailemalla.

Kuva 2. Ilmakuva selvitysalueista.

2 Menetelmät

Selvitykset ja raportoinnin suorittivat Marjo Pihlaja ja Matti Sissonen, joiden erityisosaamiseen kyseessä oleva lajisto ja menetelmät kuuluvat. Selvitykset tehtiin touko-heinäkuussa 2020. Linnustolaskentojen aikataulua jouduttiin viivästyttämään myöhäisen kevään vuoksi ja lepäilijä laskennat aloitettiin heti, kun sulia alkoi muodostua Melajoelle ja Melalahdelle. Tilannetta seurattiin satelliittikuvien perusteella, jolloin ensimmäiset käynnit saatiin ajoitettua oikein. Käynnit ajoittuivat seuraavasti ja yhdellä käyntikerralla alueet voitiin kiertää useamman kerran eri vuorokauden aikoina:

8.5. Linnut: lepäilijälaskennat

13.5. Linnut: lepäilijälaskennat, Viitasammakot (ei vielä havaintoja)

24.-25.5. Linnut: Pesimälajisto, Viitasammakot: lisääntymisalueiden (soidinpaikat) rajaus ja runsausarviot

10.6. Linnut: Pesimälajisto

23.-24.6. Linnut: Pesimälajisto – erityisesti yöllä havaittavat

11.-12.7. Linnut: Yölaulajat + vesilintupoikueet, Sudenkorennot: lisääntymispaikkojen rajaus ja runsausarviot, Kasvillisuus: kasvillisuusvyöhykkeiden rajaus ja huomionarvoiset lajit

21.7. Linnut: poikueet, Sudenkorennot: lisääntymispaikkojen rajaus ja runsausarviot, Kasvillisuus: kasvillisuusvyöhykkeiden rajaus ja huomionarvoiset lajit

2.1 Vesikasvillisuuden pääpiirteet ja lajisto

Vesikasvillisuuden pääpiirteet kohteilla määritettiin heinäkuussa tehdyillä kartoituskäynneillä veneestä ja kajakista käsin. Kasvillisuudesta tehtiin havaintoja myös muilla käynneillä. Vedenkorkeus nousi ennen viimeisiä selvityskäyntejä ja esimerkiksi kukkivat sahalehtikasvustot jäivät veden alle, mutta olivat pääosin silti havaittavissa. Kasvillisuustyypit rajattiin maastossa ja käyttäen apuna ilmakuvia. Maastossa havainnoitiin myös harvinaisten tai suojeltujen sekä haitallisten vieraslajien esiintymiä, mutta muutoin yksittäisten lajien osalta ei tehty tarkkaa kirjausta paikkatietoon, vaan lajistoa on kuvattu yleisesti koko alueen osalta. Tässä raportissa käytetyn kasvillisuusvyöhykkeiden tarkemmat lajistotiedot kohteittain ovat tarvittaessa saatavilla raportin laatijoilta.

2.2 Viitasammakko

Viitasammakoiden esiintymistä selvitettiin kahtena kartoituskertana toukokuussa. Selvityksen ajankohdan määritti kevään kulku, ja soitimen alku ajoittui varsin myöhään toukokuulle. Ensimmäisellä käynnillä, 13.5., ei vielä soidinaktiivisuutta havaittu lämpötilan laskettua vielä pakkaselle, vaikka muuten olosuhteet olivat hyvät. 24.5.-25.5. soidin oli aktiivista ja kaikki selvityskohteen alueet kierrettiin sekä vesitse että rantoja pitkin parhaaseen soidinaktiivisuusaikaan iltayöstä (klo 22:00-01:00, lämpötila +11-+6, pilvisuus 4/8, tyynä). Havainnointia tehtiin myös aamun lintulaskennan yhteydessä, mutta uusia havaintoja ei saatu. Kokemukset lajin soidinääntelystä ovat osoittaneet, että lajin luotettava havainnointi edellyttää selvityksen tekoa loppuillasta tai alkuyöstä, jolloin ääntelyaktiivisuus on suurin. Esiintymistä arvioidaan soidintavien yksilöiden runsaus. Esiintymisalueet tallennettiin paikkatiedoksi.

2.3 Vesiympäristön direktiivisudenkorennot

Selvitysalueilla kyseeseen tulevia lajeja olivat lähinnä lummelampikorento ja sirolampikorento. Kasvillisuusselvityksessä havaittiin myös sahalehtikasvustoja, jotka ovat viherukonkorennon esiintymispaikkoja. Selvitysvesille tehtiin kaksi selvityskäyntiä, jotka ajoittuvat lajien kannalta optimaalisiin ajankohtiin. Metodina oli aikuisten sudenkorentojen havainnointi kiikaria ja tarvittaessa kameraa apuna käyttäen lajien käyttämillä reviiereillä. Laskennat suoritettiin veneellä ja kajakilla, jolloin koko vesialue saatiin luotettavasti havainnoitua. Selvitykset tehtiin lämpiminä, aurinkoisina ja vähätuulisina päivinä (11.7. klo 9:00-18:00: lämpötila +20-+25, tyyni ja melko tyyni, pilvisuus 2/8-3/8, 21.7. klo 10:00-14:00: lämpötila +25, tuuli 0-1 m/s,

pilvisuus 3/8-6/8). Sudenkorennot olivat aktiivisesti lennossa ja reviiireillään kummallakin selvityskäynnillä. Havainnot tallennettiin paikkatiedoksi.

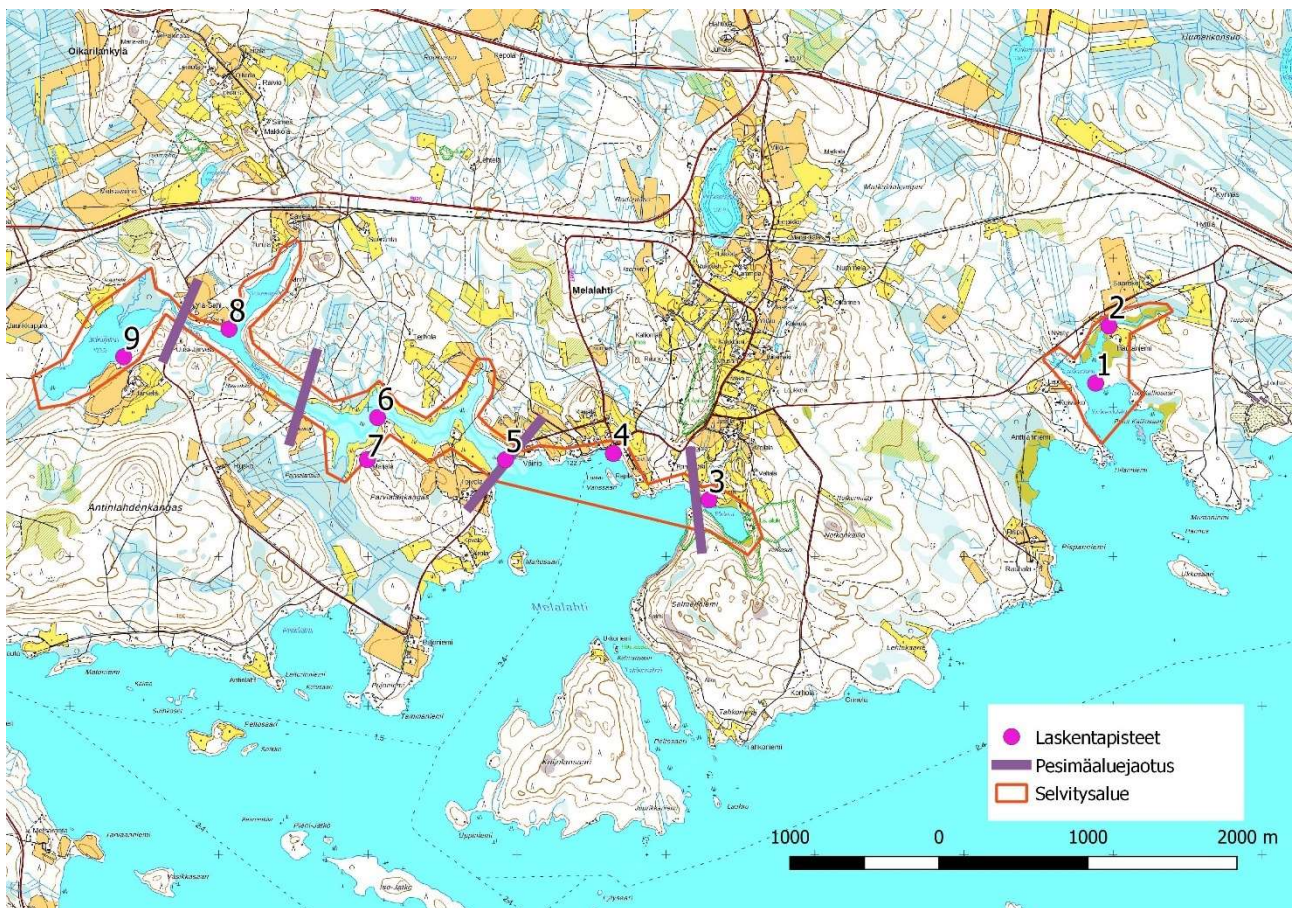
2.4 Linnusto

Laskennat tehtiin pistelaskentoina rannoilta sekä venelaskentoina, kun vesistö olivat sulaneet, siten että kohteiden koko vesialue tuli havainnoitua ja kaikki havaittavissa olevat yksilöt laskettua.

2.4.1 Levähtäjälinnusto

Selvitysvesille tehtiin kaksi erillistä laskentakertaa vasta toukokuussa kevään hitaan etenemisen vuoksi. Levähtäjien laskenta tehtiin pistelaskentana sellaisista maastonkohdista, että selvitysalue saatiin kattavasti havainnoitua. Havainnointipaikat on esitetty kuvassa 3. Laskennat tehtiin selkeällä ja heikkotuulisella säällä (8.5. klo 7:30-12:30: lämpötila +2, tuuli 1-2 m/s, pilvisuus 1/8, 13.5. klo 6:00-10:00: lämpötila -1-+6, tuuli 0-1 m/s, pilvisuus 0/8-1/8).

Pesimälinnustoselvityksen yhteydessä havainnoitiin myös myöhemmin muuttavaa lajistoa.

Kuva 3. Kuvassa on esitetty laskentapisteet, joista lepäilijälaskennat tehtiin. Pisteiden 6 ja 7 yksilömäärät yhdistettiin, koska linnut liikkuivat niemen eripuolille ja alue tulkittiin selkeästi yhdeksi kokonaisuudeksi. Pisteestä 6 oli näkymä itään ja kaakkoon, pisteestä 7 mäen päältä näkymä länsipuolelle. Selvitysalue jaettiin kuuteen osa-alueeseen seuraavasti vasemmalta oikealle: Jokijärvi, Melajoki luode, Melajoki, Melalahti, Ellukka ja Koikeronlahti.

2.4.2 Vesi- ja rantalinnuston pesimälinnut

Selvitysvesille tehtiin kolme varsinaista laskentakertaa pesimäkauden etenemisen myötä. Pesimään asettuneita sinisorsia havainnoitiin jo lepäilijälaskennan yhteydessä. Viimeisen laskentakerran tavoitteena oli tuottaa tietoa myös yölaulajista, minkä takia laskenta-ajankohta oli vasta kesäkuun lopulla ja lajistoa havainnoitiin vielä heinäkuussa sudenkorentoja kasvillisuusselvityskäyntien yhteydessä. Sää selvityskäynneillä oli selkeä ja vähätuulinen (25.5. klo 6:00-9:30: lämpötila +6-+12, tuuli 1-2 m/s, pilvisyys 3/8-4/8, 10.6. klo 4:00-10:00: lämpötila +6-+12, tuuli 1-3 m/s, pilvisyys 0/8, 23.-24.6. klo 22:50-3:40: lämpötila +20-+11, tuuli 3-1 m/s, pilvisyys 1/8).

Laskennat tehtiin pistelaskentoina, veneellä ja kajakilla, jolloin koko vesialue saatiin luotettavasti havainnoitua. Havainnot tallennettiin paikkatiedoksi.

2.5 Uhanalaisuusluokitus ja arvotus

Tuloksissa on ilmoitettu lajien ja luontotyyppien uhanalaisuusluokka. Luokitus perustuu viimeisimpään uhanalaisuusarviointiin: linnuston ja kasvilajien osalta Hyvärinen ym. 2019 ja luontotyyppien osalta Kontula & Raunio 2018. Tiedot Suomen erityisvastuulajeista, alueellisesta uhanalaisuudesta ja EU:n luonto- ja lintudirektiivin lajistosta ja niihin liittyvästä lainsäädännöstä löytyvät Ympäristöhallinnon sivuilta Ymparisto.fi ja Suomen lainsäädännön sivuilta Finlex.fi.

Uhanalaisuusluokituksen kriteeristö on seuraava (lajit, joiden tila on heikentynyt uhanalaisuusarvioinnin perusteella):

NT = Silmälläpidettävät (ei vielä uhanalainen), VU = vaarantuneet, EN = Erittäin uhanalaiset, CR = Äärimmäisen uhanalaiset, RE = Hävinneet.

3 Tulokset

Selvitysalue on arvokas kokonaisuus vesi- ja kosteikkoelinympäristöjä, joissa havaittiin lukuisa joukko lajeja, jotka ovat riippuvaisia kyseisistä elinympäristöistä. Valuma-alueella ihmisen toiminnasta aiheutuneet muutokset, kuten viljely ja metsien ja soiden ojitukset, ovat heikentäneet veden laatua vuosikymmeniä jatkuneen kuormituksen vuoksi. Mm. ojitusten aiheuttama kuormitus on selvästi vaikuttanut veden väriin sekä ravinne- ja hienoaineskuormitukseen. Rehevämmät vesi- ja ranta-alueet ovat tyyppillisiä myös luonnontilaisissa vesiympäristöissä jokien ja purojen suistoissa sekä hitaasti virtaavissa kohdissa, joihin kasautuu virran mukana kulkeutuvaa hienoainesta. Kasvillisuudeltaan rehevimmät alueet ovat nyt monien uhanalaisten lajien kannalta arvokkaimpia pesimis- ja ruokailuympäristöjä. Veden virtauksen vaikutuksesta rehevät alueet selvitysalueella eivät kärsi hapenpuutteesta samalla tavoin kuin monissa suljetummissa vesiympäristöissä käy rehevöitymisen seurauksena.

Rehevimmät ja samalla myös lajiston kannalta huomattavimmat alueet olivat Melajoen hitaasti virtaavan ja meanderoivan uoman alue, Jokijärven koillispään Nahkapuron suistoalue, Ellukka ja Koikeronlahti.

3.1 Luontotyypit ja kasvillisuus

Kasvillisuusvyöhykkeet on esitetty kuvina (kuvat 6-9) ja toimitettu paikkatietoaineistona. Vyöhykejako tehtiin perustuen koko selvitysalueella selkeästi erottuvien kasviyhteisöjen perusteella (kuva 4 sekä raportin lopussa kuvat 17-20). Näiden käytettyjen päävyöhykkeiden sisällä oli jonkin verran eroja, jotka eivät kuitenkaan ole niillä esiintyvän lajiston kannalta merkittäviä. Rajaukset pyrittiin tekemään siten, että ne ovat informatiivisia tarkasteltaessa lajiston kannalta arvokkaita alueita, syvyysvyöhykkeitä ja arvioitaessa mahdollisia kunnostustarpeita ja -vaikutuksia. Esimerkiksi Sara- ja kortevyöhykkeellä kasvoi paikoin seassa laikuittain järvikaislaa. Huomattavimmat kaislan vallitsevat kasvustot on rajattu omina kuvioinaan. Melajoessa lähellä siltaa ennen Melalahtea oli runsaammin järvikaislalaikkuja, mutta

niitä ei rajattu omiksi kuvioikseen, vaan ne ovat mukana sara- ja kortevyöhyke-rajauksessa. Koikeronlahdella omana kuvionaan rajattiin vesitatarin vallitsema alue. Kasvustoja oli myös muualla, mutta ne eivät olleet vallitsevia. Sahalehtikasvustoja (kuva 5), jotka ovat viherukonkorenon vaatimaa elinympäristöä, havaittiin ulpukkavyöhykkeessä Jokijärven lounaispäässä noin 50 m² alalla, ja Turusenperällä Kylmäpuron suun alapuolella myös noin 50 m² alalla, sekä laajalti Maijalan länsipuolella olevalla lahdella. Kukkivat kasvit olivat jääneet veden alle vedennousun myötä. Kasvit nousevat pintaan kukkiessaan ja ne voivat siirtyä veden mukana. Aiemmassa alueen kaavoitusta varten tehdyssä selvityksessä lajia oli havaittu Ellukassa ja Koikeronlahdella, joissa kummassakaan ei tässä selvityksessä lajia löytynyt. Havaittavuuteen saattoi vaikuttaa runsaiden sateiden aiheuttama voimakas vedennousu ennen selvityskäyntiä em. alueille.

Kuva 4. Kuvassa näkyy Maijalan koillispuolen paju- ja saraluhtia (oikealla). Etualalla näkyy sara- ja kortevyöhykkeen vaihtuminen ulpukkavyöhykkeeksi. Kuva on otettu kaakon suuntaan.

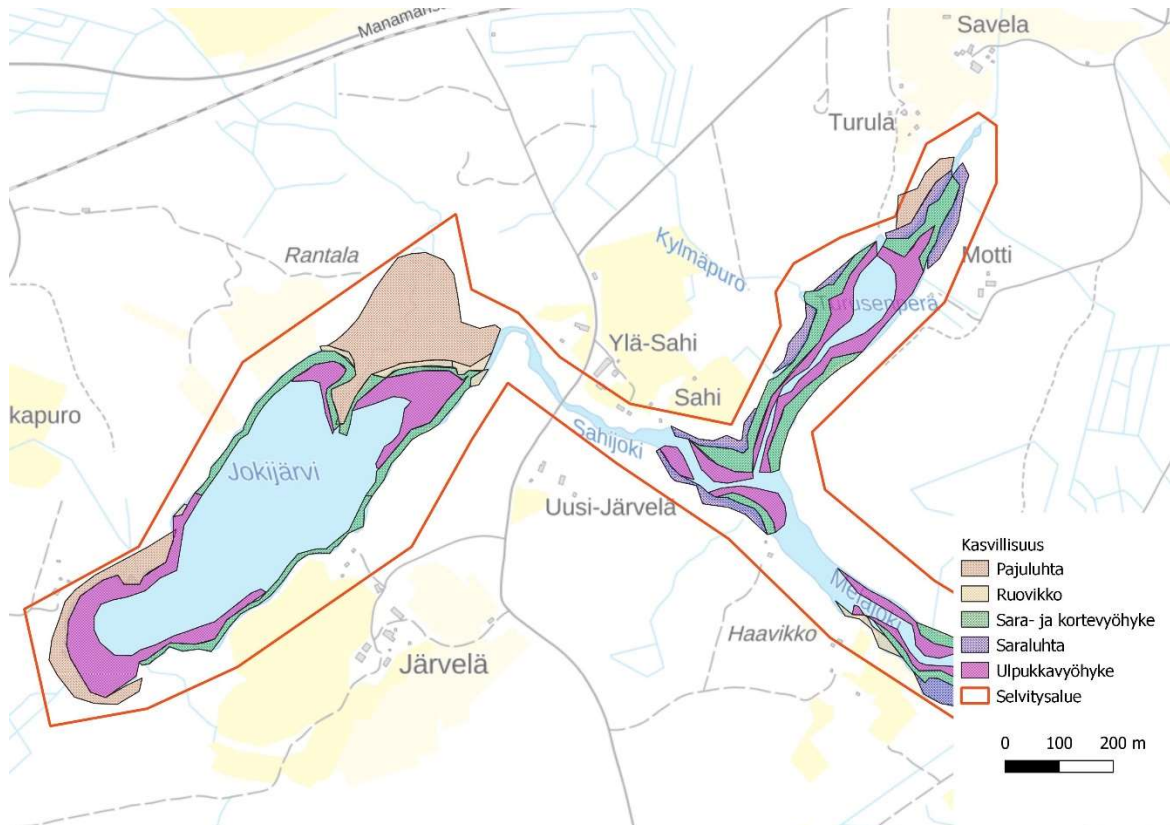

Kuva 5. Sahalehti Melajoen lahdella Maijalan länsipuolella. Tuolla kasvupaikalla osa yksilöistä oli vielä pinnalla sammalkasvuston kannattelemana.

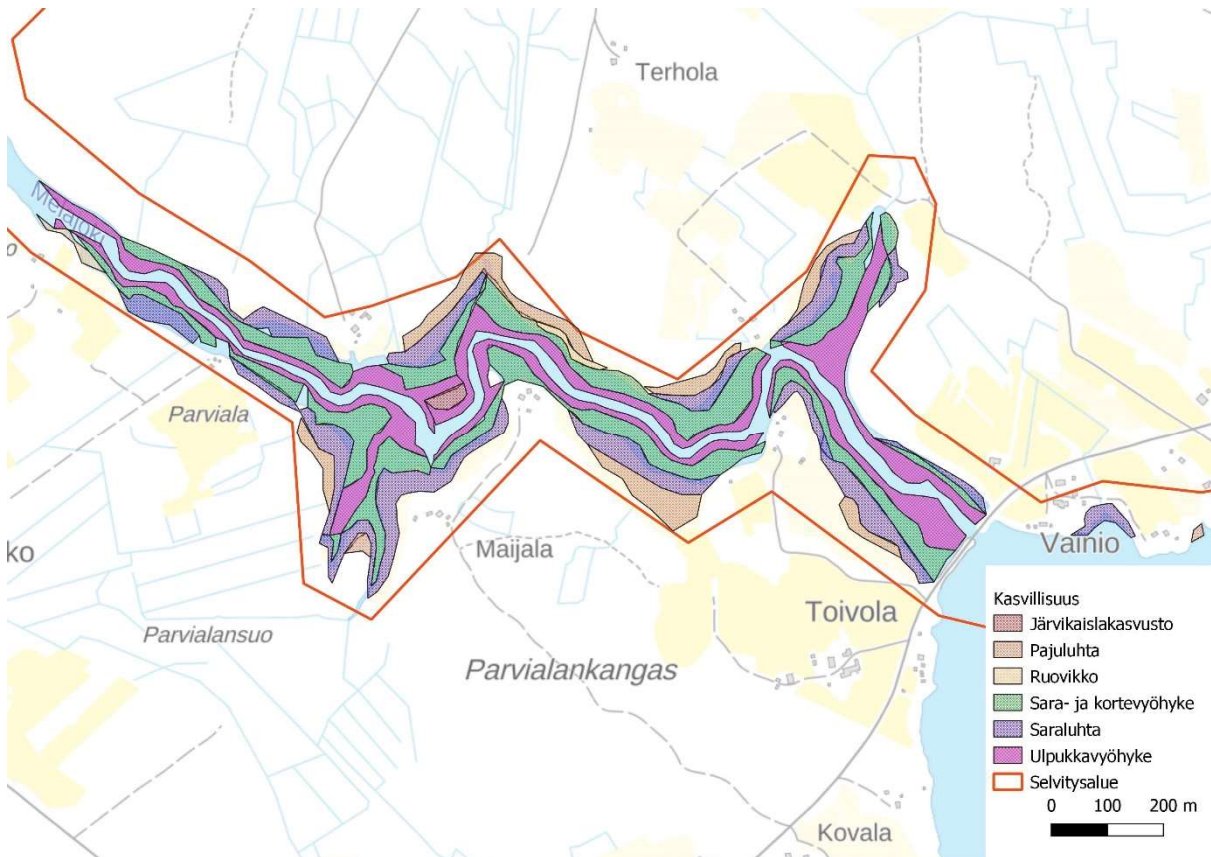
Käytetyt vyöhykkeet ja niiden yleiskuvaus rannalta syvempään veteen edeten:

- Pajuluhta: paju- ja sarakasvustot vallitsevia. Kuvio on rajattu, jos erottuu selkeästi ja on siten merkityksellinen myös ko. elinympäristössä esiintyville lajeille. Monin paikoin esiintyy vain hyvin kapeana kaistaleena rantaviivassa, eikä ole rajattu kasvillisuuskuvioksi.

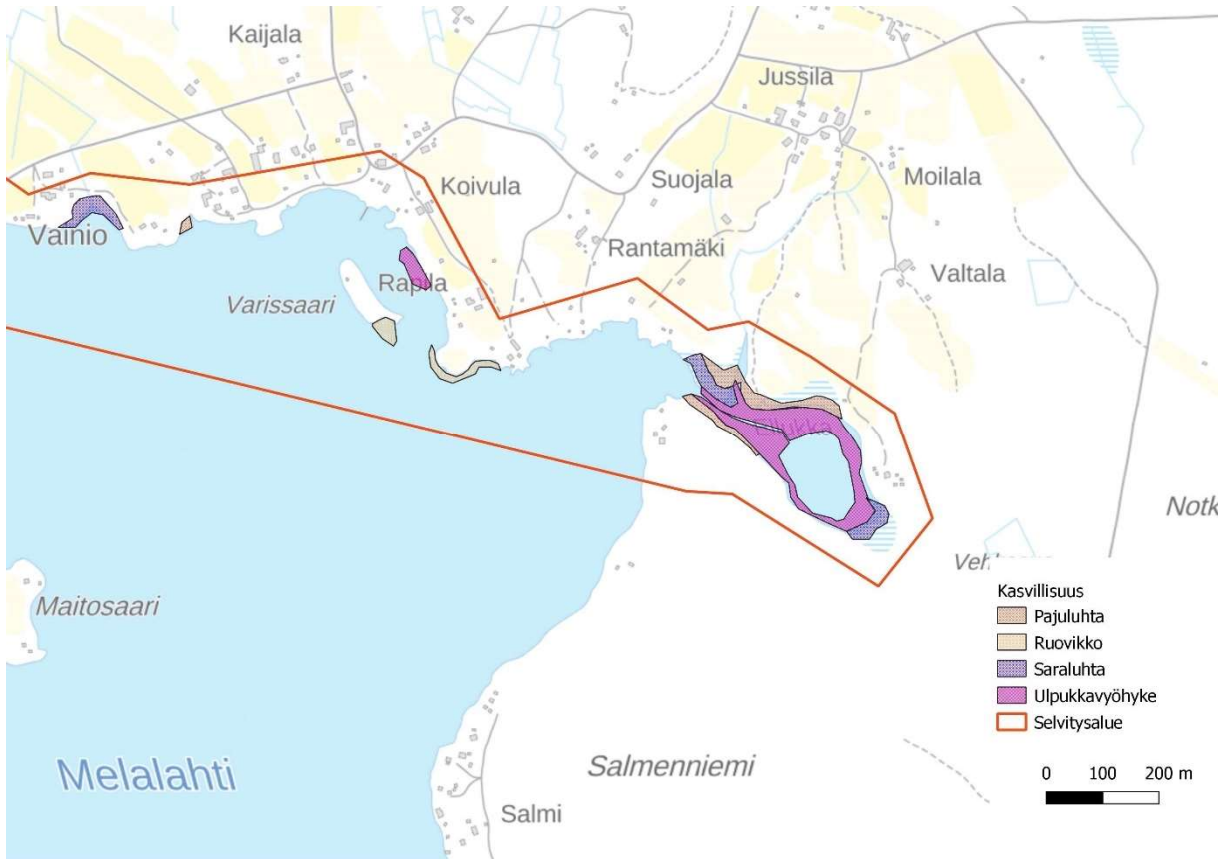
- Saraluhta: Suursarojen vallitsema (mm. viiltosaraa), ei selkeää vesipintaa, kuin korkeintaan pienin laikkuina. Kuvio on rajattu, jos erottuu selkeästi ja on siten myös merkityksellinen ko. elinympäristössä esiintyville lajeille. Monin paikoin esiintyy vain hyvin kapeana kaistaleena rantaviivassa, eikä ole rajattu omaksi kasvillisuuskuvioksi. Viiltosara on saralajeista vallitseva. Seassa kasvaa paikoin runsaanakin kastikoita, ruohoja, kuten suoputkea ja hierakoita.
- Sara- kortevyöhyke: Esiintyy lähes kauttaaltaan alueen rantaviivasta alkaen vaihtelevan levyisenä vyöhykkeenä (parista metristä kymmeneen metriin) vaihettuen yleensä ulpukkavyöhykkeeseen vähitellen tai melko selvärajaisesti. Vesipintaa selkeästi näkyvissä pääosassa vyöhykettä. Rannan puolella yleensä kapealti suursaroja ja syvemmällä järvikorte on vallitseva. Kortteikon seassa on myös sekä kelluslehtistä että uposkasvillisuutta. Järvikortteen ja sarojen (viiltosara vallitseva) lisäksi lajistoa ovat mm. ratamosarpio, uistinvita, sahalehti, järvikaisla, myrkkyykeiso, terttualpi, pystykeiholehti.
- Ulpukkavyöhyke: vallitsevina kasveina ovat ulpukka, konnanulpukka ja lumpeet. Seassa kasvaa myös muita kelluslehtisiä kasveja kuten uistinvitaa, palpakoita ja vesitataria. Myös uposvesikasvillisuutta esiintyy vyöhykkeessä (mm. vitoja, vesiheineitä ja ärviöitä – kuten tähkä-ärviä, sekä sahalehtikasvustoja).
- Ruovikko: selkeästi erottuva järviruokovaltainen kasvusto. Ruovikoita esiintyy alueella niukasti.
- Järvikaislakasvusto: kaislan vallitsevat laajat kasvustot. Järvikaislaa esiintyy monin paikoin pieninä laikkuina myös muualla sara- ja kortevyöhykkeessä etenkin Jokijärven lounaispäässä ja Melajoen alueella.
- Vesitatarikasvusto: Koikeronlahdella on rajattu yksi laaja kuvio, joka on selkeästi vesitatar valtainen. Myös muualla esiintyy lajia sara- ja kortevyöhykkeen, ulpukkavyöhykkeen ja rajaamatta jääneillä avovesi valtaisilla alueilla.
- Rajaamattomat avovesialueet ja uposkasvillisuus: vesialueita, joilla kasvoi jonkin verran myös ilmaversoista tai kelluslehtistä kasvillisuutta tai vain uposkasvillisuutta. Uposkasvillisuutta esiintyy myös ulpukkavyöhykkeessä ja sara- ja kortevyöhykkeessä. Lajistoa ovat mm. paikoin runsaanakin esiintyvä uistinvita, purovita, ahvenvita, tylppälehtivita, heinävita, ärviät, vesiheineet, vesitähdet ja karvalehti.

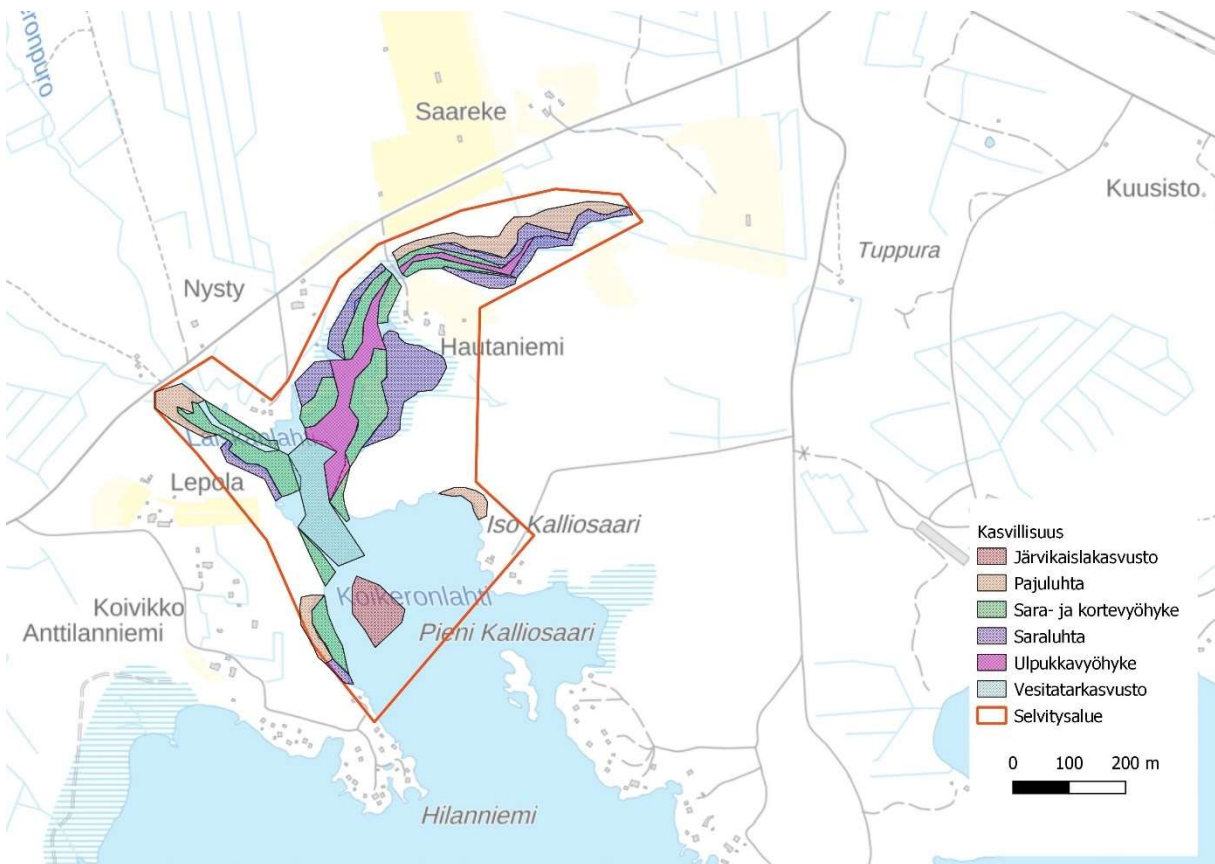
Kuva 6. Jokijärven ja Turusenperän alueen kasvillisuusvyöhykkeet.

Kuva 7. Melajoen alueen kasvillisuusvyöhykkeet.

Kuva 8. Melalahden ja Ellukan osa-alueen kasvillisuus.

Kuva 9. Koikeronlahden kasvillisuusvyöhykkeet.

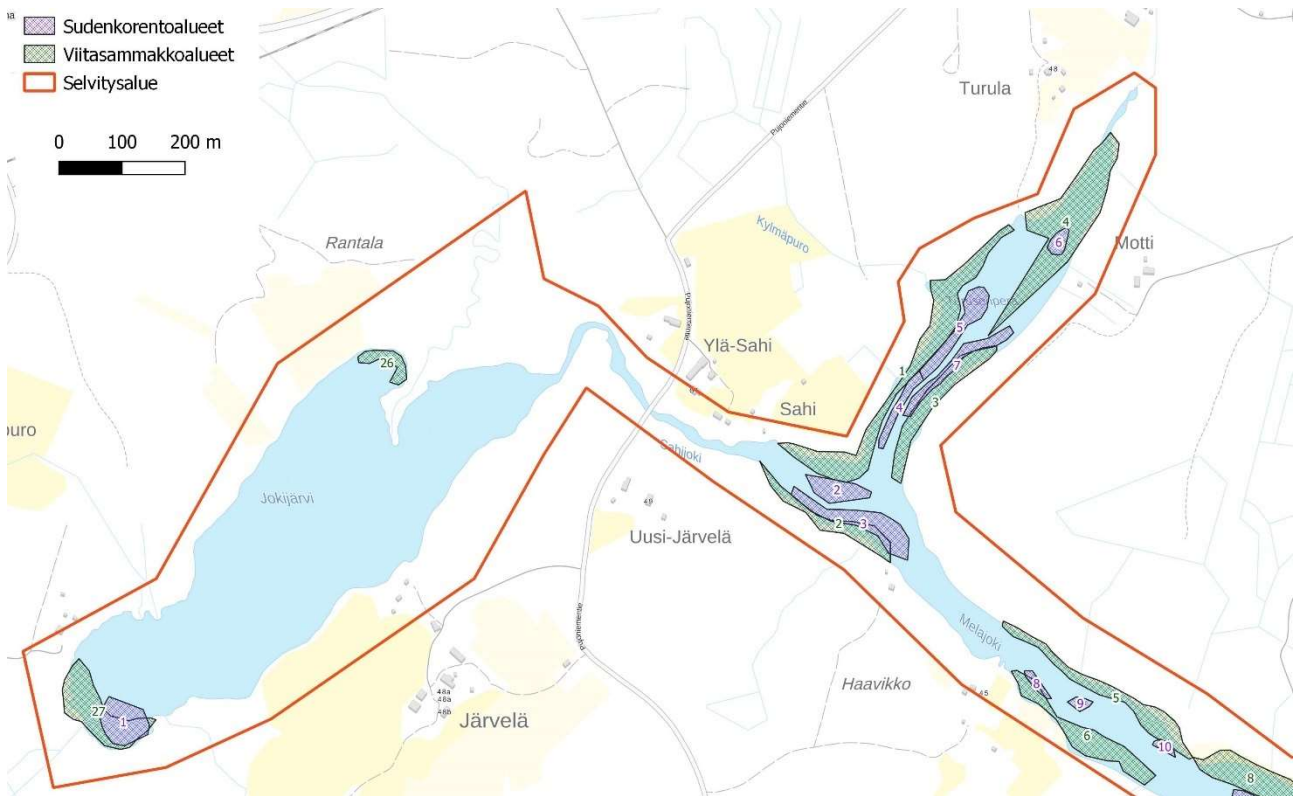
3.2 Viitasammakko

Selvitysalueella on laajalti viitasammakon elinympäristöä saraluhtaa. Laji esiintyykin alueella hyvin runsaana. Viitasammakon esiintyminen kertoo myös siitä, että alue on linnustollisesti arvokas, sillä lajin esiintymispaikat ovat tyypillisesti myös monesti vaikeammin havaittavien uhanalaisten vesi- ja rantalintujen elinympäristöä.

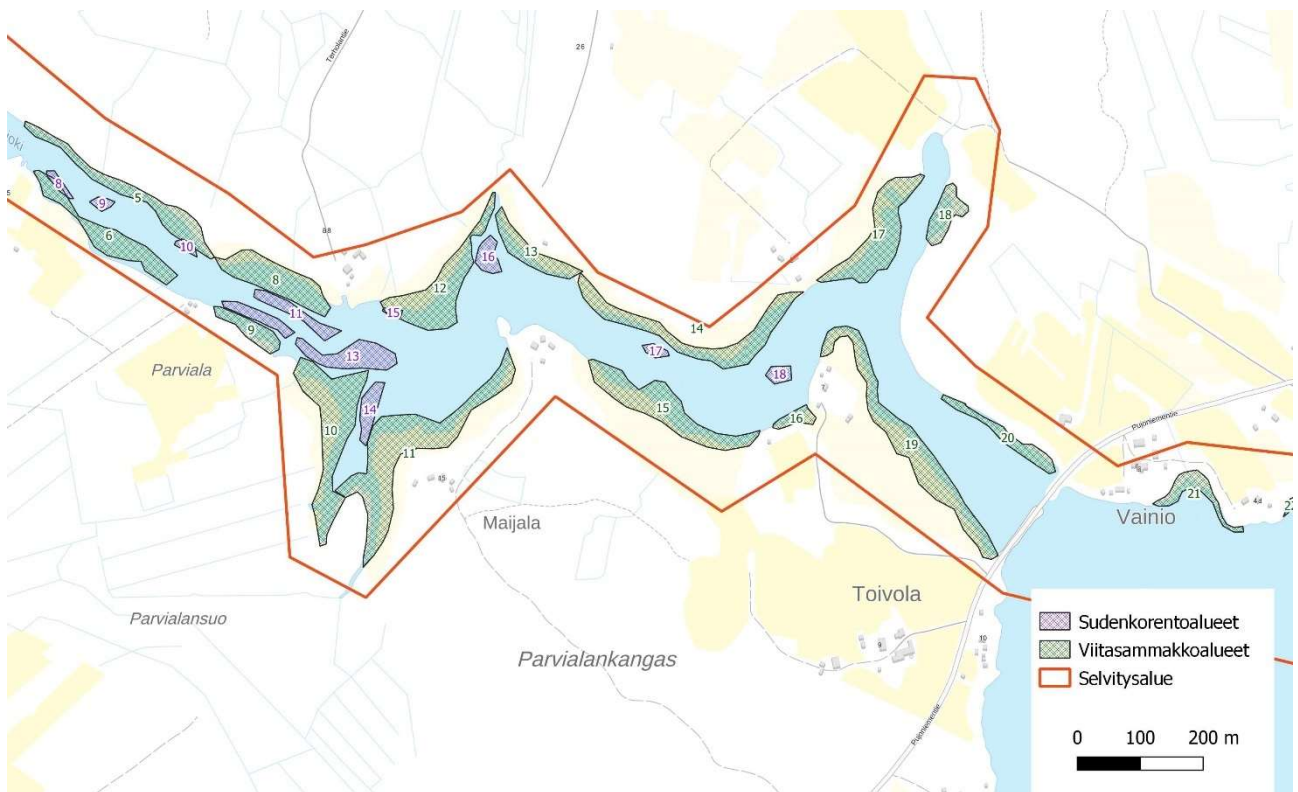
Viitasammakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen rajaukset on esitetty kuvissa 10-13. vihreällä rasteroinnilla ja numeroitu vihrein kohdenumeroin. Yksilömäärä arvio on esitetty kohteittain taulukossa 1. Arvio on hyvin karkea, sillä määrää arvioidaan soidinääntelyn perusteella vaikeakulkuisilta alueilta. Hyvin runsaat esiintymät on esitetty lukuarviolla 50, mutta todellisuudessa yksilöitä voi olla jopa sata tai satoja. Rajattujen elinalueiden lisäksi havaittiin muutamalla paikalla yksittäinen äänitelevä viitasammakko epäsopivassa elinympäristössä. Näitä paikkoja ei rajattu lisääntymis- ja levähdysalueeksi, sillä yksilöt tulkittiin harhailijoiksi.

Taulukko 1. Viitasammakon elinaluerajausten yksilöiden runsausarvio.

Alue	Yksilömääräarvio	Alue	Yksilömääräarvio
1	50	18	5
2	30	19	50
3	20	20	10
4	50	21	30
5	20	22	5
6	50	23	2
8	50	24	10
9	20	25	3
10	50	26	10
11	50	27	50
12	50	28	100
13	20	29	50
14	50	30	50
15	50	31	50
16	5	32	30
17	20	33	3

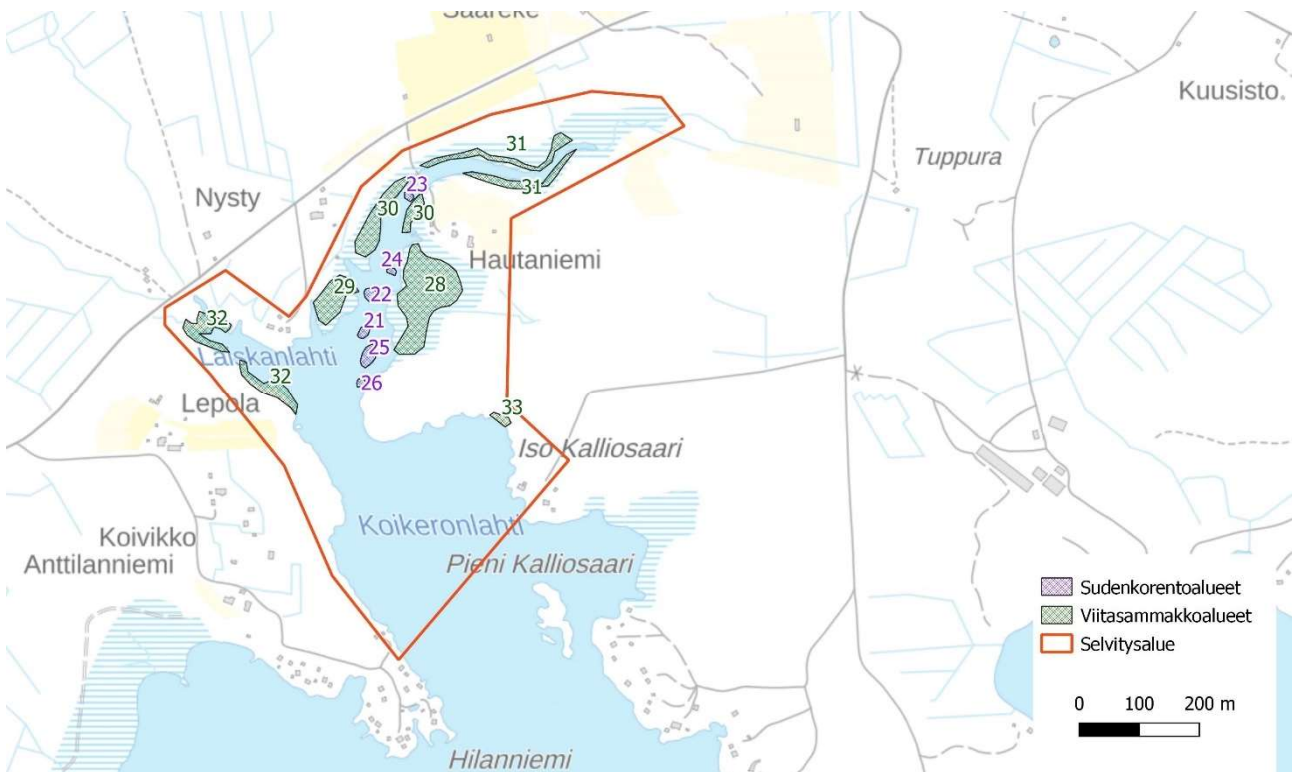
Kuva 10. Viitasammakoiden sekä lumme- ja sirolampikorentojen lisääntymis- ja levähdysaluerajaukset Jokijärven ja Turusenperän alueilla.

Kuva 11. Viitasammakoiden sekä lumme- ja sirolampikorentojen lisääntymis- ja levähdysaluerajaukset Melajoen uoman alueella.

Kuva 12. Viitasammakoiden sekä lumme- ja sirolampikorentojen lisääntymis- ja levähdysaluerajaukset Melalahden ja Ellukan alueella.

Kuva 13. Viitasammakoiden sekä lumme- ja sirolampikorentojen lisääntymis- ja levähdysaluerajaukset Melalahden ja Ellukan alueella.

3.1 Vesiympäristön direktiivisudenkoreennot

Selvitysalueella on runsaasti lumme- ja sirolampikorentojen elinympäristöä. Myös täplälampikoreenolle soveltuvaa kasvillisuusvyöhykettä on alueella ja lajin esiintyminen on mahdollista. Viherukonkoreenon elinympäristökseen vaatimaa sahalehteä esiintyi useina osin laajahkoinakin kasvustoina, mutta lajia ei esiinny näin pohjoisessa – mahdollisesti siitä syystä, että sahalehtikasvustot ovat pohjoisessa usein veden alla muninta-aikaan. Kuten myös selvityksen aikaan. Jokijärvellä sahalehti oli ollut kukassa, mutta myös siellä jäänyt veden alle sateiden aiheuttaman veden nousun seurauksena.

EU:n luontodirektiivin sudenkorentolajeista selvitysalueella havaittiin lummelampikorentoa (kuva 14) ja sirolampikorentoa. Lisääntymis- ja levähdysalueet on esitetty kuvissa 10-13 violetein rajauksin ja numeroin. Taulukossa 2 on kohteittain lajit ja niiden havaittu yksilömäärä.

Kuva 14. Lummelampikorento koiras (vasemmalla) ja naaras (oikealla) Ellukassa.

Taulukko 2. Lumme- ja sirolampikorentohavainnot kohderajauksilla. Havainnoissa näkyy lajien esiintymishuipun ajoittumisen ero, elinympäristö on kuitenkin sama.

Alue	Lummelampikorento yksilömääräarvio	Sirolampikorento yksilömääräarvio	Alue	Lummelampikorento yksilömääräarvio	Sirolampikorento yksilömääräarvio
1	4		14	6	
2	5		15	2	
3	5		16	6	
4	7		17	2	
5	1	4	18	1	
6	1		19	3	
7	10		20	2	1
8	3		21	3	1
9	1		22		3
10	2		23		2
11	4		24		1
12	5		25	2	2
13	6		26	1	

3.2 Linnusto

3.2.1 Levähtäjälajisto

Alueella havaittiin kohtalaisen runsas määrä lepäilijöitä, kun vesistöt olivat vielä pääosin jäässä ja virtapaikoissa alkoi olla sulaa. Sinisorsa, joka on harvoja vielä elinvoimaiseksi luokiteltuja lajeja havaitusta lajistosta, oli jo pääosin asettunut pesimään, kun ensimmäiset sulat aukesivat. Havaintoja tehtiin siitä syystä lähinnä koiraista, jotka olivat naaraiden pesimäpaikkojen läheisyydessä.

Taulukoissa 3 ja 4 on esitetty kaikki alueella levähdysaikaan havaitut lajit ja taulukossa 5 on esitetty erityisesti huomioitavan korkein laskettu yksilömäärä molemmat käyntikerrat huomioiden. Erityisesti huomioitava lajisto on vesi- ja rantalinnuston heikon tilanteen vuoksi lähes sama kuin koko havaittu lajisto. Pääosin yksilömäärät olivat suurimmat 13.5. käynnillä, jolloin myös havaittu kokonaismäärä oli lähes kaksinkertainen ensimmäiseen käyntiin verrattuna. Vain telkkiä oli ensimmäisellä käynnillä selvästi toista käyntiä runsaammin (taulukot 3 ja 4). Erityisesti huomioitavaa lajistoa ovat valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaiset lajit, Suomen erityisvastuulajit (maailman kannasta yli 5 % pesii Suomessa), lintudirektiivin lajit ja suoelinympäristöjen lajit (lajiryhmänä tila heikentynyt voimakkaasti).

Levähdyspaikkana tärkeimmät selvitysalueen osa-alueista (kuvassa 3 esitetyt) ovat Melajoki (laskentapisteet 6 ja 7 sekä osa pisteen 5 linnusta) ja Koikeronlahti (laskentapisteet 1 ja 2). Vaarantuneista lajeista levähdysaikaan havaittiin naurulokki ja haapana, erittäin uhanalaisista lajeista havaittiin tukkasotka ja yksi äärimmäisen uhanalaiseksi luokiteltu suokukko.

Taulukko 3. Lepäilijälaskennan tulokset laskentapisteittäin 8.5.2020.

Laskentapiste	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Summa
PVM 8.5.2020										
Laji/Lkm				Jäässä				Turusenperä jäässä		
Silkkiiuku (<i>Podiceps cristatus</i>)					2					2
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)		4		4	2				1	11
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)		4	3			6			1	14
Haapana (<i>Anas penelope</i>)			2		6	2	3	4	1	18
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	8	2	24		4	5	11	4	12	70
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	8	13			11	27	9	15	2	85
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)						2	4	4		10
Isokoskelo (<i>Mergus merganser</i>)		2			3	3	3	1		12
Uivelo (<i>Mergellus albellus</i>)						15		1		16
Kurki (<i>Grus grus</i>)									1	1
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	1	13	6		4	26	2		1	53
Mustaviklo (<i>Tringa erythropus</i>)			1				1			2
Metsäviklo (<i>Tringa ochropus</i>)		1	2		2					5
Liro (<i>Tringa glareola</i>)			3			1	4			8
Rantasipi (<i>Actitis hypoleuca</i>)			2		1	1		2		6
Kuovi (<i>Numenius arquata</i>)		2				2				4
Pikkukuovi (<i>Numenius phaeopus</i>)						2				2
Naurulokki (<i>Larus ridibundus</i>)	2	3			1	6	2			14
Pikkulokki (<i>Hydrocoeleus minimus</i>)					5					5
Kalalokki (<i>Larus canus</i>)	2	2					2			6
Kalatiira (<i>Sterna hirundo</i>)					2					2
Västäräkki (<i>Motacilla alba</i>)					3		1			4
Summa	21	46	43	4	46	98	42	31	19	350

Taulukko 4. Lepäilijälaskennan tulokset laskentapisteittäin 13.5.2020.

Laskentapiste	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Summa
PVM 13.5.2020										
Laji/Lkm				Jäässä		Myös pisteen 7 linnut				
Kuikka (<i>Gavia arctica</i>)					1					1
Silkkuiikku (<i>Podiceps cristatus</i>)					2					2
Härkälintu (<i>Podiceps grisegena</i>)	2				2					4
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)	2				2	4			1	9
Merihanhi (<i>Anser anser</i>)	2									2
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)	1	2	1		4	4		2		14
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	10	2			2	4				18
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	50	2	2		54	34		1		143
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	13				12	17		7		49
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)					21	13				34
Isokoskelo (<i>Mergus merganser</i>)					3	1				4
Uivelo (<i>Mergellus albellus</i>)	8					7				15
Kurki (<i>Grus grus</i>)										0
Töyhtöhyppä (<i>Vanellus vanellus</i>)						1				1
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	58		3		21	42		5	1	130
Mustaviklo (<i>Tringa erythropus</i>)	9		1			8				18
Metsäviklo (<i>Tringa ochropus</i>)			1							1
Liro (<i>Tringa glareola</i>)	45	18	4		23	17				107
Rantasipi (<i>Actitis hypoleuca</i>)		1	3		1	3		2		10
Suokukko (<i>Philomachus pugnax</i>)	1									1
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)		1			1				1	3
Kuovi (<i>Numenius arquata</i>)	2				2				2	6
Pikkukuovi (<i>Numenius phaeopus</i>)		1			1					2
Naurulokki (<i>Larus ridibundus</i>)		2	4		3					9
Pikkulokki (<i>Hydrocoeleus minimus</i>)										0
Kalalokki (<i>Larus canus</i>)	2		3		2	1				8
Kalatiira (<i>Sterna hirundo</i>)					3					3
Västaräkki (<i>Motacilla alba</i>)	2		1		2	2			3	10
Keltävästaräkki (<i>Motacilla flava</i>)					1					1
Summa	207	29	23	0	163	158	0	17	8	605

Taulukko 5. Erityisesti huomioitava lajisto ja suurimmat kerralla havaitut yksilömäärät.

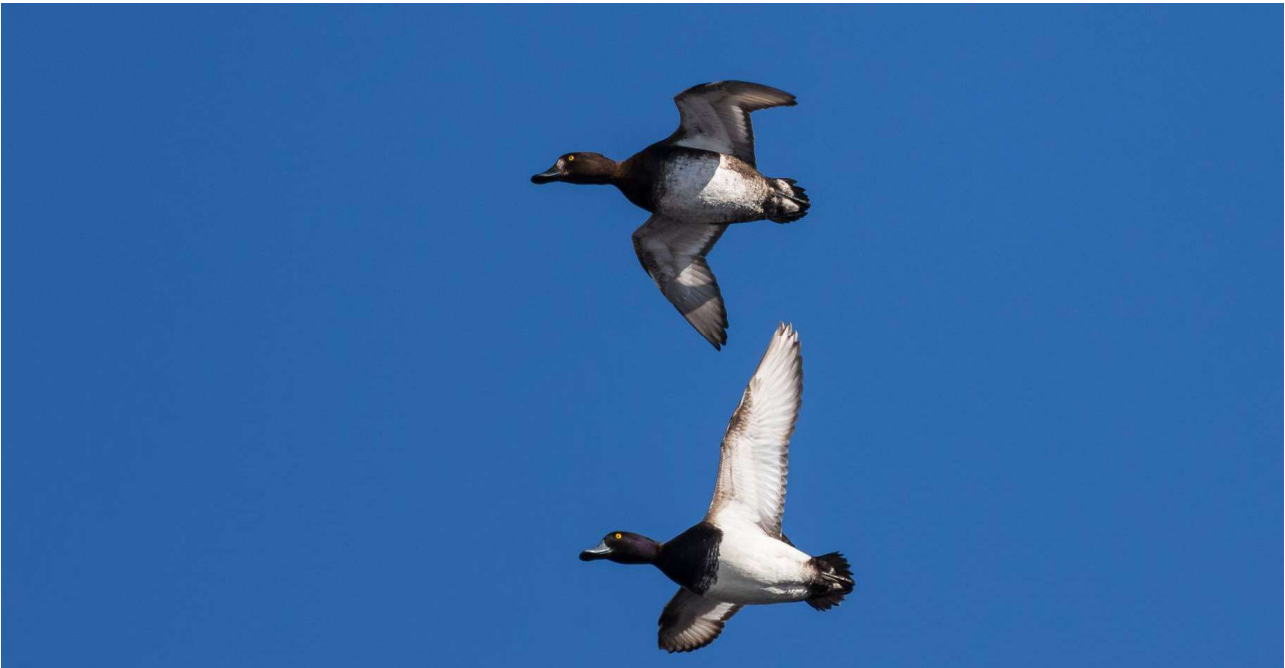
Laji	Yksilöt	Uhanalaisuus	Direktiivi	Vastuulaji	Suolaji	Alueellinen
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)	11	-	x	x	-	-
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	18	VU	-	x	-	-
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	143	-	-	x	-	-
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)	34	EN	-	x	-	-
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	85	-	-	x	-	-
Uivelo (<i>Mergus albellus</i>)	16	-	x	x	-	-
Isokoskelo (<i>Mergus merganser</i>)	12	NT	-	x	-	-
Kuikka (<i>Gavia arctica</i>)	1	-	x	-	-	-
Silkkiuikku (<i>Podiceps cristatus</i>)	2	NT	-	-	-	-
Härkälintu (<i>Podiceps grisegena</i>)	4	NT	-	-	-	-
Kurki (<i>Grus grus</i>)	1	-	x	-	-	x
Suokukko (<i>Philomachus pugnax</i>)	1	CR	x	-	-	x
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	3	NT	-	-	-	x
Pikkukuovi (<i>Numenius phaeopus</i>)	2	-	-	x	-	x
Kuovi (<i>Numenius arquata</i>)	6	NT	-	x	-	x
Mustaviklo (<i>Tringa erythropus</i>)	18	NT	-	x	x	x
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	130	NT	-	x	-	x
Liro (<i>Tringa glareola</i>)	107	NT	x	x	-	x
Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	10	-	-	x	-	-
Pikkulokki (<i>Larus minutus</i>)	5	-	x	x	-	-
Naurulokki (<i>Larus ridibundus</i>)	14	VU	-	-	-	-
Kalatiira (<i>Sterna hirundo</i>)	3	-	x	x	-	-
Keltävästäräkki (<i>Motacilla flava</i>)	1	-	-	-	x	x
Västäräkki (<i>Motacilla alba</i>)	10	NT	-	-	-	-

Kuva 15. Koikeronlahden levähtäjiä. Kahlaajat viihtyivät jäässä olevan kasvillisuuden reunoilla ja vesilinnut niiden väleihin jäävillä sula-alueilla.

3.2.2 Vesi- ja rantalinnuston pesimälinnut

Selvityksessä saatiin kattava kuva alueen pesimälajistosta, sillä selvitysalue kierrettiin läpi lukuisia kertoja ja lajisto havainnoitiin kaikkina vuorokauden aikoina myös muiden lajien selvityskäyntien yhteydessä. Esimerkiksi alueella harvinainen luhtahuitti Jokijärvellä havaittiin kasvillisuus- ja sudenkorentoselvityksen yhteydessä. Yölaulajalajistossa ruovikoita suosiva lajisto on alueella niukkaa, sillä järviruokokasvustoja on vähän. Veden korkeuden nousu kesken pesinnän aiheutti todennäköisesti osalle lajeista pesien tuhoutumista. Paikoin alueen vaikeakulkuisuus ja hyvien havainnointipaikkojen vähyys vaikeuttivat piilottelevien poikueiden havainnointia. Poikueita havaittiin nämä seikatkin huomioiden niukasti, sillä pesiviä pareja oli selvästi runsaammin. Esimerkiksi Jokijärvellä poikueiden ja vesilintujen ylipäättään havaittavuus suiston pajuluhdasta oli vaikeaa. Yöaikaan tehdyillä käynneillä siellä kuitenkin havaittiin useita aikuisia yksilöitä ja myös mahdolliset poikueet olisivat todennäköisesti tuolloin olleet havaittavissa.

Kuva 16. Alueen pesimälajistoonkin kuuluva erittäin uhanalainen tukkasotka. Ylempänä naaras ja alempana koiras kuvattuna Melaajoella.

Poikueet alueittain on esitetty taulukossa 6. Pääosa poikueista oli sinisorsapoikueita, joissa myös oli isoja poikueita. Aikaisempi pesinnän aloitus voi olla edesauttanut haudonnan onnistumista ja poikasten selviämistä. Sekä telkällä että haapanalla havaittiin vain kolme pientä poikuetta. Osa-alueista eniten vesilintupoikueita oli Koikeronlahden alueella (taulukko 6). Taulukoissa 7-12 on erityisesti huomioitavien lajien parimäärätiedot. Muuta lajistoa ovat vain sinisorsa, metsäviklo ja kalalokki, joiden parimäärät alueittain ovat edellä mainitussa järjestyksessä: Jokijärvi 4/1/1, Melajoki luode: 2/1/0, Melajoki pääosa: 5/0/0, Melalahti: 1/0/2, Ellukka: 0/1/0 ja Koikeronlahti: 4/1/0.

Lajiston sijoittuminen osa-alueittain on esitetty liitteissä 1. Samoja yksilöitä (todennäköisesti) koskevat havainnot on merkitty vain kerran. Jos on saatu havainto pesästä tai todennäköisestä pesäpaikasta, on havainto merkitty tuolle paikalle.

Pesimälinnuston ja poikastuoton kannalta tärkeimmät alueet selvitysalueella ovat Melajoki sivulahtineen ja Koikeronlahti.

Taulukko 6. Vesilintupoikueet osa-alueittain. Kaikilta alueilta ei laskennoissa saatu poikuehavaintoja. Poikasten ikä on ilmaistu lyhenteillä pull = untuvapoikanen tai juv = vanhempi poikanen, jolla jo ensimmäinen täydellinen höyhenpuku kehittynt.

Osa-alue	Laji	Poikasten määrä ja ikäluokka
Melalahti	Kalalokki	2 pull
Melalahti	Sinisorsa	6 pull
Melalahti	Telkkä	N pull
Melalahti	Telkkä	3 pull
Melajoki pääuoma	Haapana	2 juv
Melajoki pääuoma	Sinisorsa	2 juv
Melajoki pääuoma	Sinisorsa	2 juv
Melajoki pääuoma	Sinisorsa	8 pull
Melajoki luode	Haapana	3 juv
Melajoki luode	Sinisorsa	2 juv
Melajoki luode	Sinisorsa	3 juv
Koikeronlahti	Haapana	3 juv
Koikeronlahti	Laulujoutsen	4 pull
Koikeronlahti	Sinisorsa	8 pull
Koikeronlahti	Sinisorsa	9 pull
Koikeronlahti	Sinisorsa	8 pull
Koikeronlahti	Sinisorsa	10 pull
Koikeronlahti	Telkkä	1 juv

Taulukko 7. Jokijärven erityisesti huomioitava pesimälinnusto.

Laji	Parimäärä	Uhanalaisuus	Direktiivi	Vastuulaji	Suolaji	Alueellinen
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)	1	-	x	x	-	-
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	1	-	-	x	-	-
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	2	-	-	x	-	-
Luhtahuitti (<i>Porzana porzana</i>)	1	-	x	-	x	-
Kurki (<i>Grus grus</i>)	1	-	x	-	-	x
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	1	NT	-	-	-	x
Kuovi (<i>Numenius arquata</i>)	1	NT	-	x	-	x
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	1	NT	-	x	-	x
Ruokokerttunen (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	2	NT	-	-	-	-
Punavarpunen (<i>Carpodacus erythrinus</i>)	2	NT	-	-	-	-
Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	4	VU	-	-	-	-

Taulukko 8. Melajoki luode – alueen erityisesti huomioitava pesimälinnusto.

Laji	Parimäärä	Uhanalaisuus	Direktiivi	Vastuulaji	Suolaji	Alueellinen
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)	1	-	x	x	-	-
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	1	VU	-	x	-	-
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	1	-	-	x	-	-
Kurki (<i>Grus grus</i>)	1	-	x	-	-	x
Kuovi (<i>Numenius arquata</i>)	1	NT	-	x	-	x
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	1	NT	-	x	-	x
Västaräkki (<i>Motacilla alba</i>)	1	NT	-	-	-	-
Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	5	VU	-	-	-	-

Taulukko 9. Melajoen pääosan alueen erityisesti huomioitava pesimälinnusto.

Laji	Parimäärä	Uhanalaisuus	Direktiivi	Vastuulaji	Suolaji	Alueellinen
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)	1	-	x	x	-	-
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	2	VU	-	x	-	-
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)	1	EN	-	x	-	-
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	2	-	-	x	-	-
Silkkiuikku (<i>Podiceps cristatus</i>)	3	NT	-	-	-	-
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	3	NT	-	-	-	x
Kuovi (<i>Numenius arquata</i>)	1	NT	-	x	-	x
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	2	NT	-	x	-	x
Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	1	-	-	x	-	-
Västäräkki (<i>Motacilla alba</i>)	3	NT	-	-	-	-
Punavarpunen (<i>Carpodacus erythrinus</i>)	3	NT	-	-	-	-
Pohjansirkku (<i>Emberiza rustica</i>)	1	NT	-	-	-	x
Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	23	VU	-	-	-	-

Taulukko 10. Melalahden osa-alueen erityisesti huomioitava pesimälinnusto.

Laji	Parimäärä	Uhanalaisuus	Direktiivi	Vastuulaji	Suolaji	Alueellinen
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	4	-	-	x	-	-
Tukkakoskelo (<i>Mergus serrator</i>)	1	NT	-	x	-	-
Härkälintu (<i>Podiceps grisegena</i>)	1	NT	-	-	-	-
Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	1	-	-	x	-	-
Kalatiira (<i>Sterna hirundo</i>)	1	-	x	x	-	-
Västäräkki (<i>Motacilla alba</i>)	1	NT	-	-	-	-
Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	3	VU	-	-	-	-

Taulukko 11. Ellukan alueen erityisesti huomioitava pesimälinnusto. Tukkasotkia havaittiin kolme koirasta pesimäaikaan. Naaraista ei saatu havaintoja pesimälinnusto laskennoissa, kuin yhden parin osalta Melajoella.

Laji	Parimäärä	Uhanalaisuus	Direktiivi	Vastuulaji	Suolaji	Alueellinen
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	1	VU	-	x	-	-
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)	0	EN	-	x	-	-
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	1	-	-	x	-	-
Härkälintu (<i>Podiceps grisegena</i>)	2	NT	-	-	-	-
Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	2	VU	-	-	-	-

Taulukko 12. Koikeronlahden alueen erityisesti huomioitava pesimälinnusto.

Laji	Parimäärä	Uhanalaisuus	Direktiivi	Vastuulaji	Suolaji	Alueellinen
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)	1	-	x	x	-	-
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	2	VU	-	x	-	-
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	2	-	-	x	-	-
Silkkiuikku (<i>Podiceps cristatus</i>)	2	NT	-	-	-	-
Härkälintu (<i>Podiceps grisegena</i>)	2	NT	-	-	-	-
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	2	NT	-	-	-	x
Kuovi (<i>Numenius arquata</i>)	1	NT	-	x	-	x
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	1	NT	-	x	-	x
Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	2	-	-	x	-	-
Kalatiira (<i>Sterna hirundo</i>)	1	-	x	x	-	-
Ruokokerttunen (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	1	NT	-	-	-	-
Pohjansirkku (<i>Emberiza rustica</i>)	1	NT	-	-	-	x
Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	6	VU	-	-	-	-

4 Johtopäätökset

Selvitysalueella on hieno ja arvokas virtavesi- ja järviluonto rehevine rantaluhtineen ja suistoineen. Alueen luontoarvot painottuvat laajoille luhta- ja vesikasvillisuusvyöhykkeille Melajoen uomaan ja Koikeronlahden pohjukoihin. Nämä alueet ovat sekä kasvillisuudeltaan, että eläimistöltään arvokkaita. Tätä kuvaa hyvin myös viitasammakoiden sekä lumme- ja sirolampikorentojen runsas esiintyminen. Edellä mainittujen kolmen lajin esiintymät painottuvat tyypillisesti linnustoltaan arvokkaimmille kohteille. Runsa kasvillisuus tarjoaa suojaisaa ruokailu- ja pesimäympäristöä monille vesi- ja rantalinnuille, joista suuri osa on voimakkaasti taantunut – yhtenä syynä näiden elinympäristöjen muutokset.

Kuva 17. Runsa kasvillisuus kätkee helposti jopa laulujoutsenen. Joutsen piilotteli Koikeronlahdella sara- ja kortevyöhykkeessä.

Kuva 18. Laajaa ulpukkavyöhykettä ja vesitarkasvustoa Koikeronlahdella. Taustalla näkyy tässä kohden kapeana esiintyvät sara- ja kortevyöhyke ja pajuluhta.

Kuva 19. Koikeronlahden (Laiskanlahden) rantavyöhykkeessä tällä kohdalla sara- ja kortevyöhykkeessä sarat ovat vallitsevana vaihettuen kapeisiin saraluhtaan (kasvillisuudessa myös mm. kastikoita) ja pajuluhtaan. Kasvillisuudessa piilotteli haapanapoikue.

Kuva 20. Laaja järvikortekasvusto Koikeronlahden Laiskanlahden Luoteisosassa. Ulpukkavyöhyke puuttuu uomasta. Vesilinnut viihtyvät laajan tiheän kortteikon suoissa, ja niiden havaitseminen/kartoittaminen sieltä on vaikeaa. Äänet kuitenkin paljastavat osan piilottelijoista.

Viitteet:

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.

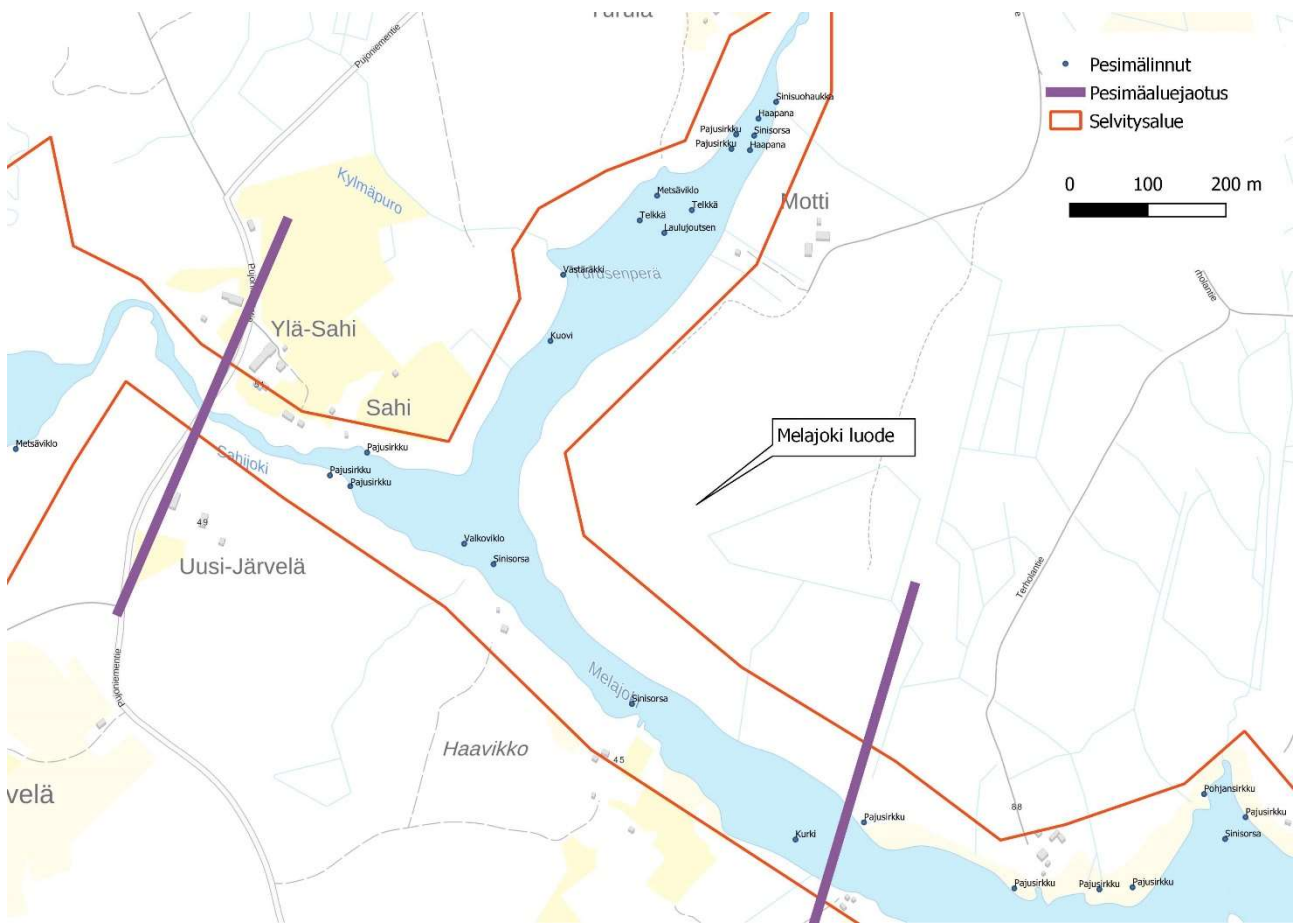
Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.

Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.

Liite 1. Jokijärven osa-alueen pesimälinnustohavainnot.

Liite 2. Melajoki luode osa-alueen pesimälinnustohavainnot.

Liite 3. Melajoki pääuoma osa-alueen pesimälinnustohavainnot.

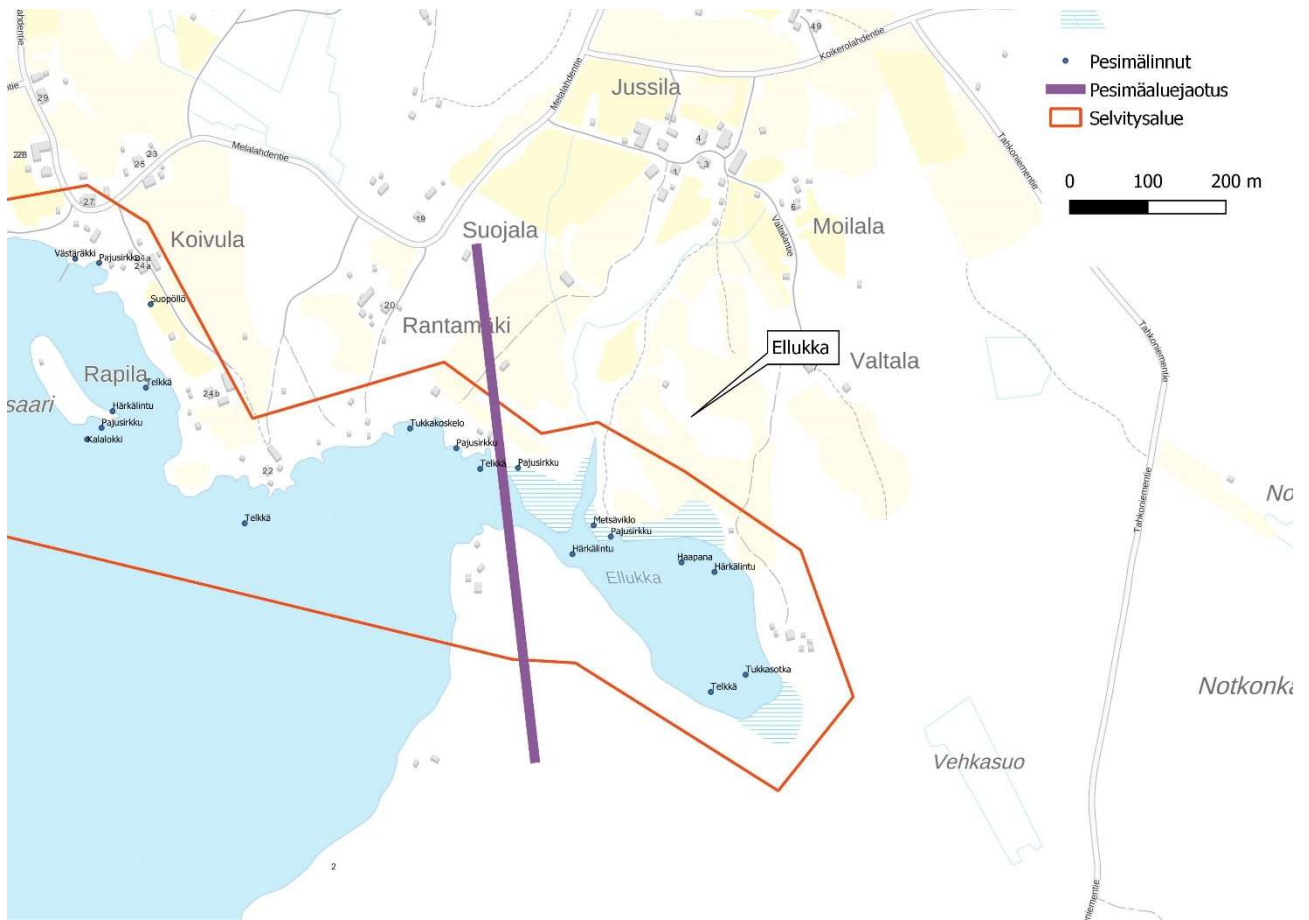

Liite 4. Melalahden osa-alueen pesimälinnustohavainnot.

a

Liite 5. Ellukan pesimälinnustohavainnot.

Liite 6. Koikeronlahden pesimälinnustohavainnot.

